

անանպատառ լուրերի հրատարակելիցն: Եւ հարկ չը համարեցի պատասխանել, որովհետեւ չը գիտէի ով է խօսողը. նոյն լուծիւնը չեմ կարող պահել: Մեկըւրիւ 22 համարում տպած յօդուածի վերաբերութեամբ: Արդարեւ եղել են զէպքեր, որոնք խօսակցութեան առիթ են տուել, բայց հոգեւաբանութիւնը նախ քան զէպքերի առիթով եղած խօսակցութիւնները աշխատել է խօսակցութեանց առիթը բառնալ մէջ տեղից, բայց որ մարդուն ամեն ի՞նչ և փափագ չի կատարվում շատ անգամ այդ ևս անուրանալի է: Ծը գիտեք ինչ պատճառով պարեն յօդուածագիրը եկել զեցինների աննախանձ դրութիւնը կապում է հանգուցեալ Հայրապետի մահուան հետ, իմ կարծիքով ոչինչ յարաբերութիւն չէ կայ այդ երկուսի մէջ: Որպէսզի քաղաքիս հասարակութիւնը իմանայ զործի էութիւնը, ես հարկ եմ համարում աւելի ընդարձակօրէն խօսել, ոչ այնքան հոգեւաբանութիւն ու ինձ արդարացնելու համար, որքան իրողութիւնը ի լուր հասարակութեան հանելու, որ իրաւունք է համարու միտսել, և պարզօրէն պատասխարակել— սակայն միշտ հետոյ: Սկսեմ Ե. Թրկիյ եկեղեցից:

Պարոն Կալէքսանդր Կոպոլցի՛նէր:

Հոգևոր վարչութիւնը դէպի եկեղեցական գործերն ու հաշիւները այնքան անհոգ չէ որչափ կարծում էք: Եթէ երեսփոխանի պաշտօնակատարը ղկմէ և ղէպու տաաներին ինչպէս նամակագիրն է ասում խնդրելով ուշադրութիւն եկեղեցու շարժական կայից համար, որպէս թղթանք երաշխաւորեալ չին. դա մի սխալմունք է երեսփոխի պաշտօնակատարի կողմից, որ գիտե՛նալով հանդերձ թէ հոգ. վարչութիւնը իրանի պահանջէ և հաշիւները, և հաշուետեանները քննադա՛ծ են արդէն:

չէ կարողացել իմանալ թէ դէպու-
տատարանի իրաւասութիւնից շատ
բարձր է եկեղեցական հաշիւները մի-
ջամտելը: Գէպուտատարանը կարող է
հոգ. վարչութեան և ժողովրդեան
ցանկութեամբ ժողով կազմել և ժո-
ղովը միայն իրաւունք ունի ըստ բարձ-
րագոյն հաստատեալ կանոնադրու-
թեան (պօքօժէնիա) զննել երեսփո-
խանական հաշիւները: Իսկ ուշադ-
րութիւն խնդրեմ հետեւեալի վերայ:

Այլ ընդ այլոց խոսակցութիւններէ որ աստիճան ստոյգ լինելը կամենալով՝ դեռ անցեալ 1882 թուի մարտ ամսին պատուիրեցի երեսփոխի պաշտօնակատար Հայր բարկարգչի ըստ առեւելեկի դեցու անօթելիւնայ Հաշիւը և ստանալով լուսարար Կոստանդին քահանայից՝ յանձնել ժամօրհնոյ արժ. Մատթէոս քահանային աւագ լուսարարի պաշտօնով, տալով նրան օ. Գրիգէ եկեղեցու ծերունի սարկաւազը և տիրացուներից մինը որին ինքն կը բարեհաճի. թէ և Հայր բարկարգչիւ զովից Կոստանդին քահանայի ժրութիւնը, սակայն եւ զիջայ մինչև զատիկ օրերը անցնելը, մինչև այս մինչև այն՝ եւ մաս յիսի սկզբին գնացի Եմփածին և վերադարձայ յունիսի վերջերին, և պատուիրեցի երեսփոխանի պաշտօնակատարին (նա այդ ժամանակ Հրաժարուել էր բարկարգչի պաշտօնից եկեղեցու հաշիւները ներկայացնել հոգ. կառավարութեան, որ օգոստոսի 5-ին հաշուեմատեանները ներկայցրեց յայտարարութեամբ, որ սխալում է հեռեեալ բաւերով, քոստանտնուպոլիսի քահանային հոգ. կառավարութիւնը օգոստոսի 14-ին № 910, մատենները ու դարկիւղ նոր նշանակած բարկարգչին պատուիրում է ըստ առեւելեկ հաշիւները և ճէր-Մատթէոսին ի պաշտօն աւագ լուսարարութեան

խարգելով, հետևանքը յայտնել կա-
ռավարութեան: Նոյնը հաշուետեսու-
թեան համար կրկնուժէ բարեկարգ-
չին հոկտեմբերի 15-ին № 1174 զը-
րու թիւամբ, տեսնելով որ գործը ձեղ-
ձըղվումէ, պատուիրեց ի կառավա-
րութեան քարտուղարին ներկայ լինել
հաշուետեսութեան և հետեանքը ըստ
նկատողութեան բարեկարգչին, երես-
փոխանի պաշտօնակատարին և երրօր-
շուկարար քահանային արձանագրել
միևնոյն ժամանակ զերելով ղէպուտա-
տարանին, որ հրաւիրի ժողովուրդին
նոր երեսփոխի ընտրութեան համար,
որին խոստացայ ներկայ լինել և եղայ
նոյնմբերի 7-ին կայացած ժողովում,
տեսնելով որ ընտրութիւնը յաջող
հետեանք չունեցաւ, հոգ. կառավա-
րութիւնը յայտնելով ղէպուտատա-
րանին յիշել ժողովուրդան իւր պա-
րտքը, որոշեց երեսփոխի պաշտօնա-
կատար նշանակել առ ժամանակեայ
մի ուրիշ քահանայի, իսկ ես, որ-
չափ յիշում եմ, երեսփոխի վերաբը-
րութեամբ խօսեցի և կեղեցումն էլ:
Թողնելով մանրամասնութիւնները, ես
այստեղ կը գնեմ համառօտապէս ս.
Փրկչի և կեղեցու երեսփոխանական գոր-
ծի ժամանակացութիւնը:

Ս. Գրիկէ եկեղեցին 1875 թուին
ծառերուց յետոյ ցայսօր չէ ունեցել
յատուկ ընտրաւ երեսփոխ իսկ այս
պաշտօնը կատարել են հոգ. կառաւ
վարութեան տնօրէնութեամբ Արքա-
համ քահանայ Գեորգէանը այնու-
հետեւ ցայսօր՝ Ալէքսանդր քահանայ
Ամատունեանցը յատուկ երեսփոխ ընտ-
րել տալու համար հոգ. կառավա-
րութիւնը զգաւտատարանի միջոցաւ
դիմել է ժողովուրդին 1876 թուին
ապրիլի 13-ին № 552, զգաւտա-
տարանի դրութեամբ № 49 ապրիլի
14 ին առաջարկելով մէկ պ. Ստեփանեանի
Անանիկեանի անունը իրրեւ երեսփո-
խան օգնականութեամբ պ. Սարգիս

Սահարաի սանի, դրանց հրաժարականի հիման վերայ մայիսի 4-ին № 687 հոգ. կառավարութեան գրութիւնը ղէպուտատարանը մայիսի 15-՝ № 71 գրութեամբ առաջարկում է պ. Յովհաննէս Կորանեանի անունը որի հրաժարականի հիման վերայ մայիսի 27-ին № 797 գրութեան, որով հոգ. կառավարութիւնը խնդրում է ղէպուտատանից կամ պարտաօրել Հնթրին, որ պաշտօն ընդունին կամ նոր ընտրեն, պատասխան չէ ստանում։ Ուրեմն, 1876 թուին հոգ. կառավարութիւնը երեք անգամ գիլելով ժողովրդին երեսփոխի ընտրութեան համար ոչինչ չհայտնել էլ, չէ ստանում, իսկ ընտրած երեսփոխները որոնք են պպ. Ստեփան Անանիկեան և Յովհաննէս Կորանեան պաշտօն չեն ստանձնում։

Իսկ հոգ. կառավարութեան վերջին գրութիւնը անպատասխան է մնում։ 1879 թուին ի պատասխանի հոգ. կառավարութեան մարտի 12-՝ № 331 գրութեան ղէպուտատարանը առաջարկում է երեսփոխի կոչմամբ պ. Աղաջան Իսգըաշանին, որի հրաժարականի առիթով, հոգ. կառավարութեան յունիսի 15-ին № 744 գրութիւնը մնում է անպատասխանի։

Ուրբեմ Հոգ. կառավարութիւնը
1879 թուին երկու անգամ գլխե-
լով գէպու տատարանին խնկրում է ե-
րեստիոն ընտրութեան համար հը-
րաւիրել քաղաքի հասարակութիւ-
նը, իսկ ընտրուած պ. Աղաջան Իւզ-
բաշեանը հրաժարվում է պաշտօն կա-
տարելուց:

1880 թվին ի պատասխանի հղո՞ղ-
կառա՞վար թե՛ն փետրվարի 21-ին
№ 222 գրութեան դէպո՞ւ աատարա-
նը մարտի 1-ին № 18 գրութեան
առաջարկով՝ է ի տեղի իւղբաշէնի,
պ. Աբբա՛համ Մարիկեանի անո՞ւնը,
որի հրաժարականի առի՞թով մարտի

22-ին № 465 և յունիսի 25-ին №
968 Հոգ. Կառավարութեան գրու
թիւննիւրը մնում են անպատասխա
նի:

Ուրեմն 1880 թվին հոգ. կա-
ռաւորութիւնը երեք անգամ դիմել
է գէպուտաւարանի միջոցաւ ժողո-
ւորդին երեսօխն ընտրելու, իսկ ընտ-
րուած պ. Աբրահամ Ծաղկեանը
հրաժարիկ է:

1881 թուին ի պատասխանին հոգի, կառավարութեան ապրիլի 17-ին № 369 գրութեան ղեկուտատարանը յուլիսի 31-ին № 308 գրութեամբ առաջարկել է պ. Վարդաֆեսոսայեանին անունը, որ դարձնալ հրաժարուեց: Եւ այս տեսնելով որ երեսպիտանական և ոչ հաշուետեսական գործերը յաջող հետեանք են ունենում, 1881 թուին ղեկավարներ վերջին օրերում երկսեռ դպրոցաց համար պատգամաւոր ընտրելու ժամանակ հարկ համարեցի երեսպիտանական ընտրութեան համար էլ հոգաբարձ բարձր էի համարում, որ հասարակութիւնը դպրոցների պատգամաւորների թուին աւելացնելով և մի աստիճան անձանց անուն՝ իրուունք տայ զբանջ միասին երեսպիտանական հաշիւներին վերայ ուշ դարձնել և հարկաւոր ժամանակին երեսպիտան ընտրել ըստ հաճութեան հոգ. իշխանութեան, իսկ դպրոցաց որոշեալ թուով պատգամաւորները միայն զըպրոցներին հետամուտ լինին բայց, բարեբաղդաբար թէ զժաղդաբար, ոչ պատգամաւորների և ոչ իմայդ մշտապարտ լինել յաջողեց, պատրաստի էր նա և երեսպիտանին ընտրութեան թերթին էլ:

1882 թվին մայիսի 7-ին № 509
գրութեան հոգ. կառավարութիւնը
պատասխան չէ ստանում զէպուտա-
տարանից: Հոկտեմբեր ամսին հոգ.
կառավարութիւնը նորից դիմում է

Ջըբուդը տառոր կարօյնն յայտնում է սրա հօր կտակը, ուստի: Բաւական էր կարև ողևորումս կերպով խօսելէյնյետոյ հինանդ պառաւը վերջապէս ճօղին աւանդում էս որ ստորաբարձնանակում է մեռեալ, բայց պ. Բաֆֆին այդ բառերը այլ կերպ է նկատացել: Շէջողով ասանդիկըս յետոյ Ջըբուդ տառոր նոյրից շարունակում է դրեմէ՝ մի ամբողջ երես խօսել է յետոյ վերջապէս ամենումէն (եր. 127 – 128), Այդպիսի յիմար բան չ'արաւ պ. Պառչանին պառաւ տառորը երբ մի այդպիսի կտակ տւանդումէր Վեռտածաղկին մի գործու երկուտաւորմէն, որին նոյնպէս դահն կուժին արած էր պառաւը:

Մարքիզի Պոզան և Գոն Կարլոսը մէկ
զմէկու հետ տեսնուելիս իրանց ման-
կական ուստերը յիշեցրին միմեանց
Այդպէս վարուեցան, ընթերցող, և Տէ-
թօցիկի աշակերտները:

— Եփեմմ հս, Գահրառ, երր մննչ
դեռ վարժաառն մէջն էինք. շատ ան
գամ ասում էինք միմեանց, ճմենք եղ
լալրներ ենք, մենք պէտք է միաաին
աշխատենք և միաաին վաղելենք մե
վաստալըն ասում էր Կարօն:

— Ե Յիշումեմ բոլորը, պատասխանում էր Ֆահրաթը, ինչ որ ուխտեցիր, դեռ չպարտում եղած ժամանակ, թաղու, կրիկ, մոռացել ես մի բան. մենք երգուեցինք և օղի եւ միմեանց ամեն

Վորձանքների միջ մեր կեսանքում
(եր. 147):

Եւ զտ.ք. պ. Բաֆֆի, զտրձեալ զա-
տապարարսն է.ք Տէր-Թօղկիկին զըս-
րողին:

Մենք գիտենք, ընթերցող, որ Ֆաշիստական հայրը կըլուորումու աղանդու հեղաւ, ի՛նչ տեսէք այդ ցաւալի ըանձնից տեղի ունեցաւ: Սահալը կըր անդէր կենումս վերադիւրերի մէջուս Եգտան կարծի (յանկարծ, միշտ յանկարծ մի թիւքը յարձակուում է նրա վերայ և դառոյնի մի հարուածով կըտ լում նրա պարանոցը — Վիտէք ինչի նրա համար, որ այդ թիւքը մի ուրիշ թիւքի հետ դառ է կել թէ՛ Երաւի զառոյնը աւելի սուր է քան ընկերինը: Առաջին թիւքը վորձէ է և կըտզը աղանդ, որ էր Եմի ֆինշան դահաւա նարդիլալով:

Հաւաքումն ամբողջը և զովում առաջին թիւըք դաշնին սրտեթիւնդ իսկ օգնավուրի պարանոցի թուղթթիւնը, ՎՄի ամբողջ օր զիսկը մնում է հրապարակի վերայ, Հայերը զիւրբը զալիս են և ծածուկ տանում թաղում (Եր. 33—33)։ Եւ այդպիսի բաները ընթերցող, ստում է տ. Բաֆֆին, թէ՛ սովորական զէպքեր էին լըջորում մում (Արդեք քր զարում ու թուականում), ՚լ երկին մօքի հետ, նամա

նաև ապրիլի բոլորովին անկարելի է համարել
 ձայնել, քայց պ. Բաֆֆին այդպես ա
 սումէ, որպէս զի իրան վէպը սուս չը
 դուրս գայ, և էլ աւելի էֆէքտով դուրս
 գայ: Ախր պ. Բաֆֆին կեանքը, իրա
 կանութիւնը իրան վէպերէն է յոր
 ժաղցում և ոչ թէ իրան վէպերը իրա
 կանութեանը: Այդպէս էլ Տարկատոր
 է: Նիշդ այդպէս էլ տիր վարուումէ,
 ընթերցող, և պ. Բաֆֆին Պրոթէթիտի
 աստուածային հուրը ներշնչող պ. Գը:
 Բիգոր Արծրունին, երբ դռուում ու
 սրտուում է իրան ձՄշակումն թայց
 մենք շարունակենք, ընթերցող:

Երգը տուա՞վի այդ և այդպիսի գրադնե-
րը տեսնելով էր, աճա՛մ, որ կարո՛ն խո-
սեցաւ իրան ողեգորւած ճառը, մի
ճառ, որը յիստէն տարուց յետոյ էլ
Ֆահրասը յիշում էր, դեռ ևս չէր մո-
ռացել:

Ինձէ, ընթերցող, ուղղութեամբ իմանալ
 թէ անց է պատահել, որ Վեպրճերիք հե-
 ղինակն հս չէ մոռալիս այդ ճառը
 պիտի գիտնանա, որ այդպիսի հարիւ-
 րութեւ հաջողութեւր ճառեւ, զեղերու
 ու վրաստանի, մինչև անդամ մեր լը-
 րագրութիւնում, Նս մինչև անդամ դի-
 շում եմ մի այդպիսի ճառ, որը իբրեւ
 ինքնակողմնական թիֆլիսից տպուած է
 (կարծեմ 1881 թ. Թուրքիայում) վ. Գ. Կոն-
 յի «Journal d'Orient»-ում, Յիշումս
 անհատաւ մի կոմսնայի այդպիսի

կարծես ի՞նչ բառացի: ճառը, որը տպած են
Մխիթարեան վարդապետները իրանց մի/
թարգմանութեան մէջ: (Գրքի անունը
չեմ յիշում):

Բայց քնէ հարկաւոր է մեզ այնքան
հեռուները գնալ։ Մեր միւս գործակիւն
էլ այդ իմաստով ճառեր շատ ունին
խօսած և նրանք խօսած են յարմար
տեղում և տախտակ։ Այ՛ տեսէք, Պ.
Արովկանցի Աշխարհի—այդ հարկախախ
կներ—իբան այդ իմաստով ճառ խօ-
սեցաւ Անիի այդ գործակիւնի մէջ, Պ. Ա.
գլխանացի Զարուիւնը մի այդպիսի
ճառ գրեց ուրիշներին, օտարներին ո-
գեորդներուն համար։ Գրանցից ամեն-
ցըն է աւելի գործնական կերպով վա-
րուեցաւ պ. Նիւրենցի դարձաւ այդ ի-
մաստով ճառ խօսող քահանայն, որը և
Աստուծի լեւառականներին, կարեւի է
ասել, մազադանադեր (գլխորդնորի մօլ),

Կարծես այդ ճառերից ոչինչ տեղե-
կութիւն չ'ունեցող պ. Րաֆֆիին Կարսի
իրան ճառը խօսում է որեւէ Հասոյի ան-
գարակում և էլ իրան գաղափարակից
և որտակից երեք ընդհերհերում։

Վուստիստիկ, լեւոնդիստիկ ու թմբշ-
կապիտ պ. Կարսն այդ գէպքում ճիշդ
այնպէս վարուեցաւ, ինչպէս վարուում
են մեր բաժանորդանքը, երբ զինիւր
տաքացիքը են լինում իրանց կառաւ-
նեւը, Բաշը, մի քան էլ կայ, Կարեւր է
այդ ճառով զգալով իր անհիմանը ու-

ղեց մի առօրեայ, սովորական երևոյթ
նկարագրել: Այդ նրա արգար իրաւուն-
քն է:

Պ. Բաֆֆիլի արդար իրաւունքն է նը-
մանապէս նկարագրել և ուրիշ որ և է
ազդեային, հասարակական երևոյթ, ժո-
ղովրդական սովորութիւն, վաղը ու
րազը, թէկուզ այդ ամենը իրանից ա-
ռաջ ուրիշներն էլ տրած լինին: Միև
նոյն բանի, և միևնոյն ձևով իրկնելը
ընթերցող հասարակութեան վերայ կա-
րող է լաւ ապաւորութիւն և օգուտ
գործել: Արդ՝ պ. Բաֆֆիլն էլ, օգուտ
քաղելով իրան այդ արդար իրաւուն-
քից և աչքի առաջ ունենալով նաև ի-
րան Մենտօրին Վլենդհատ վարժու-
թիւնն յօդուածը (ՎՄՆակի) չէմ յի-
շուժ որ Ռէլ առաջնորդողը՝ երկրի
բարակ նկարագրում է ՎՄ. Աստուա-
ծամօր վանքի ուստաւորներին (եր.
362—380), թէպէտև միևնոյն նկարազ-
րութիւնը ունի պ. Աղայեանը Շամ-
չուլպաի ա. Աստուածնաձնի և Բոնիի
սի ա. Գէորգին. Միևնոյն նկարագրու-
թիւնը արած ունի և պ. Սարգսեանը
(Շաւէնի ի ՎՄԻրը) ա. Կարապետ
ուստաւորներին:

Գարձևալ՝ ընթերցողներին համար
ինչ չլիաս, եթէ պ. Բաֆֆին կրկնուով
հայկական աների պատերի ծակի նը-
կարագրութիւնը (եր. 20), թէպէտ

